

Социална политика на ЕС

I. Развитие на европейското сътрудничество в областта на социалната политика

Интегрираната социална политика на страните от ЕС води началото си още от сключването на ДЕИО (Договор за създаване на европейската икономическа общност) през 1957г. едновременно с реализацията на целите в този договор възниква проблемът за социалния дъмпинг и елиминирането на възможността отделни държави да се конкурират чрез понижаване на цената на труда и намаляване на социалните осигуровки за защита на работниците. Това е причина интеграцията на социалната сфера да придобие специфичен приоритет толкова рано. За реализация на съвместните цели и задачи в социалната сфера през 1961г. е създаден ЕСФ (европейски социален фонд), а социалните измерения на икономическото сближаване придобиват все по-голямо значение. В приетата през 1974г. програма за социални действия вече са дефинирани социалните аспекти на икономическия растеж. Той се определя не като цел, а като средство за социално развитие и повишаване на жизнения стандарт. През 1989г. е приета Европейската социална харта, в която се регламентират правото на свободно придвижване, справедливото трудово възнаграждение, условията на живот и труд, социалната защита, колективното трудово договаряне, равното третиране на мъжете и жените, защитата на децата, възрастните и инвалидите. В резултат от предприетите мерки по изпълнение на хартата от Комисията Общността значително разшири сферата на социалната политика и тя премина на наднационално ниво.

С регламентираните в ДЕО (Договор за създаване на Европейската Общност) права за свободно движение на хора, стоки и капитали в рамките на Общността се слага и началото на едно ново сътрудничество в социалната сфера. През 1993г. е приет протокол за прилагане на европейската социална харта, с който гарантират ефективното упражняване на основните човешки права в социалната сфера. Предприети са действия за координиране на националните системи за социално осигуряване с цел лицата сменящи местоработата си в друга страна членка на Общността да акумулират осигурителните си права и най-вече направените осигурителни вноски. През 1993-94г. Комисията подготвя Зелена и Бяла книга на за европейската социална политика, които стават основа при формулирането на целите,

приоритетите и конкретните задачи в тази област на евроинтеграцията.

В Амстердамският договор се създават конкретни ангажименти в сферата на интегрирания трудов пазар, които остават отворени за ратификация от страните членки. Като цели на социалната политика на Съюза са поставени смекчаването на различията в националните програми, повишаване на заетостта, подобряване на условията на труд, усъвършенстване на професионалното образование, подпомагане на реинтеграцията в обществото на лица загубили работата си и т.н.

II. Практика на социалните политики на страните членки на ЕС.

Структура и координиране на социалноосигурителните схеми

През средата на 80-те години се появява терминът “европейско социално пространство”. За разлика от социалната политика на отделните правителства, този термин изразява една наднационалност при разглеждането на социалните проблеми в Общността и общия стремеж към рационално регламентиране най-вече на единния трудов пазар. Въпреки разногласията през 1992г. ЕС признава наличието на общи принципи в социалния модел на Общността:

- признаване на ефективно право на свобода на сдружаването и колективно трудово договаряне

- наличие на силни представителни организации на работниците и работодателите

- силния общ стремеж към подобряване условията на труд

- тенденцията към стандартизиране на системите за социално осигуряване и социална защита

Като цяло се набляга на *хармонизирането* на националните социални политики чрез минимални социални стандарти, засилен диалог между страните и т.н. налага се понятието “координация на социалната защита”, което е насочено към хората сменящи местоживеенето си във връзка с интензивните процеси на движение на работна ръка, капитали и производствени средства в ЕС. Това понятие не ограничава автономността на националните осигурителни схеми, а се изразява в изграждането на *мостове*

между отделните системи за осигуряване. Функциите на Общността в случая се свеждат до приравняване на осигурителните периоди, определяне на гарантата за правата на мигриращите работници и осигуряване на обща насоченост в сферата на социалните действия. Ключова роля в тази дейност се пада на Комисията на ЕС, която упражнява контрол над спазването на:

- учредителните договори регламентиращи основните права на гражданите в контекста на целите на Общността

- регламентите приемани от Европейския съвет и Комисията

- директивите на Комисията или на Съвета, съдържащи задължителни цели за всички страни членки

- решенията на Комисията насочени към конкретни адресати

- препоръките и становищата без обвързваща сила, но играят роля при развитието на националните законодателства

Съдът на европейските общности също е важен участник в процеса на координация на националните социални политики. Неговите решения по конкретни дела са задължителни за страните и са важен ориентир за националните съдилища и законодателство.

III. Структурна политика на ЕС в социалната сфера.

Принципи и инструменти на структурната политика.

Сред инструментите на социалната политикана ЕС са пряка финансова помощ, консултантски и научно-технически методи за подпомагане на организацията и управлението на социалните схеми. ЕСФ (европейски социален фонд) е основен инструмент, който позволява комплексен и интегриран подход при решаването на цели групи проблеми. В началото след създаването на ЕСФ средствата му се използват предимно от “богатите” страни членки, но от 1972г. са въведени ограничени национални квоти и голяма част от средствата тръгват към “по-бедните” страни. Определени са петте приоритетни цели на ЕСФ:

- насърчаване на развитието и структурното приспособяване на изостаналите региони

- приспособяване на региони, гранични областни части от региони, които са засегнати от промишлен упадък

- борба с дългосрочната безработица

- професионално интегриране на младите хора

- приспособяване на селскостопанските структури и насърчаване развитието на земеделските райони

Ето защо ЕСФ може да се определи като един от най-широкообхватните инструменти на структурната политика на ЕС.

От друга страна, дейността на ЕСФ е подчинена на целите на ЕС в социалната сфера дефинирани в ДЕО:

- поддържане на високо равнище на заетост и социална защита
- повишаване на жизнения стандарт
- икономическа и социална солидарност между страните членки и т.н.

Перспективи за развитието на ЕСФ след 2000г.

Те са посочени преди всичко в "План 2000". Предвижда се всеобщо увеличение на средствата в структурните фондове с близо 40%. Това до голяма степен се дължи на предстоящото приемане на нови страни членки като отпускането на средства постепенно ще се измества към страните, които ще се присъединят към съюза на по-късен етап.

Ще се подпомага подобряването на транспортната инфраструктура и околната среда.

Настоящите пет цели ще се редуцират до три:

- развитие на изостаналите региони

- икономическо и социално реструктуриране
- развитие на човешките ресурси

с това допълнително ще нарасне относителната тежест на ЕСФ и ще се осигури една по-добра прозрачност при изпълнението на целите.

Специално внимание ще се обръща на повишаването на конкурентноспособността, която е особено важен критерий при разкриването на нови работни места.

Новата цел 3 ще се прилага в райони където не се прилагат цели 1 и 2 и ще помогне на страните да адаптират и модернизират системите си за образование, квалификация и заетост.

Приоритети на социалната политика

В бъдещия разширен ЕС вниманието ще се концентрира главно върху новоприетите страни членки и техните социални проблеми като безработицата, здравеопазването, социалното осигуряване и т.н.

България също е започна да приспособява осигурителната си система към европейските стандарти. Това не само ще улесни включването на страната в ЕС, но и създава по-добри условия за отпускане на помощи за решаване на някои социални проблеми в страната и за добър контрол върху разпределението на помощите.

Добри резултати вече са постигнати от програмите за преквалификация, което говори добре за адаптивните възможности на трудовия ни пазар.

Въпреки твърде ниските все още размери на социалните обезщетения в страната, много от административните и законови несъответствия са вече преодолены. За в бъдеще се очаква постепенно нарастване на възможностите на осигурителната система и натрупване на достатъчно средства във здравните и социални фондове. Във всички случаи обаче страната трябва да балансира внимателно динамиката на интеграционните процеси и националните си приоритети.